

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”

**Studiul ceramicii din situl eneolitic de la Iernut
(jud. Mureș). Contribuții la cunoașterea genezei
eneoliticului timpuriu în Transilvania**

Rezumat

Conducător științific:
Prof. univ. dr. Florin DRAȘOVEAN

Candidat:
Mircea RĂCHITĂ

Cluj-Napoca
2023

Cuprins	
Mulțumiri.....	4
I. Introducere.....	5
II. Cadrul geografic	7
III. Cadrul cultural și cronologic al neoliticului târziu și al eneoliticului timpuriu din Transilvania.....	9
Grupul cultural Turdaș	9
Grupul cultural Foeni	10
Cultura Zau	14
Cultura Precucuteni	17
Cultura Petrești	19
Grupul cultural Ariușd	22
IV. Prezentarea așezării de la Iernut – Sit II.....	24
Istoricul cercetărilor	24
Stratigrafia așezării.....	25
Șanțuri	26
Locuințe de suprafață	30
Bordeie	39
Descoperiri funerare	45
Depuneri de resturi animaliere	50
Materiale și complexe aparținând culturii Gáva	52
V. Ceramica eneolitică din situl de la Iernut (Tehnologie, tipologie, analogii)	53
Tipologia formelor ceramice.....	54
Tipologia aplicațiilor plastice.....	110
Tipologia decorurilor.....	120
VI. Încadrarea culturală și cronologică a ceramicii de la Iernut în contextul genezei eneoliticului timpuriu din Transilvania. Concluzii.....	146
Bibliografie	156

Repertoriul complexelor arheologice de la Iernut – <i>Sit II</i>.....	168
Lista planșelor	301
Planșe	313

Cuvinte cheie: neolitic târziu, eneolitic timpuriu, Iernut, așezare, ceramică, tipologie, decor, grupul cultural Foeni, cultura Petrești.

Subiectul lucrării a constat în analiza vastului material ceramic rezultat în urma cercetării arheologice preventive din așezarea eneolitică de la Iernut – *Sit II*.

Primul capitol introduce contextul în care a fost descoperită așezarea eneolitică de lângă Iernut. Așezarea a fost identificată în cadrul unei cercetări arheologice preventive realizate în 2016 de către o echipă a Institutului de Arheologie și Istoria Artei al Academiei Române, Cluj-Napoca. Situl arheologic s-a aflat pe traseul lotului 2 Iernut – Chețani din secțiunea 2A Ogra – Câmpia Turzii, a Autostrăzii Brașov – Târgu Mureș – Cluj – Oradea. În cadrul cercetării suprafața sitului a fost decapată mecanic. În toamna anului 2018 suprafața cercetată a fost extinsă, fiind cercetate noi complexe arheologice.

Cel de-al doilea capitol descrie cadrul geografic în care a fost descoperită așezarea, aceasta aflându-se pe o terasă situată în stânga râului Mureș, la sud-vest de orașul Iernut. Terasa se află la altitudine superioară față de terenul aflat la est, nord și vest de aceasta, și este mărginită în partea de sud de un părau.

Al treilea capitol, „Cadrul cultural și cronologic al neoliticului târziu și al eneoliticului timpuriu din Transilvania”, descrie sumar evoluția culturală a spațiului transilvănean în timpul neoliticului târziu și al eneoliticului timpuriu. În spațiul transilvănean neoliticul târziu a fost influențat de evoluțiile grupului cultural Turdaș și a culturii Zau. Tranziția către eneolitic a fost declanșată de migrația dinspre Banat a grupului cultural Foeni, fenomen care va da naștere culturii Petrești. Sud-estul Transilvaniei a fost ocupat de purtătorii culturii Precucuteni, iar materiale ceramice tipice culturii Precucuteni (fazele I și II) au fost identificate și în centrul și vestul Transilvaniei. Ulterior, în eneoliticul timpuriu, sud-estul Transilvaniei a fost spațiul în care s-a dezvoltat grupul cultural Ariușd.

Cel de-al patrulea capitol cuprinde prezentarea așezării eneolitice de la Iernut – *Sit II*. Situl a fost cercetat pe o suprafață cu lungimea de aproximativ 465 m și lățimea de aproximativ 50 m. În această suprafață cercetată nu a fost suprinsă limita estică a așezării. La aproximativ 120 m est de *Situl II*, în cadrul *Sitului III*, aflat la marginea răsăriteană a terasei, au fost identificate complexe arheologice conținând material ceramic Foeni. Este posibil ca așezarea din *Situl II* să se fi extins spre est, ocupând jumătatea răsăriteană a terasei. Stratigrafia sitului a constat dintr-un

strat superior de pământ închis, cu puțin material arheologic, gros de 30-70 cm și un strat de cultură, brun închis, compact, cu o cantitate mare de bucăți de chirpici ars, fragmente ceramice și oase. Din punct de vedere cromatic stratul de cultură este foarte asemănător cu stratul superior. În cadrul decapării mecanice ambele straturi au fost înlăturate, exceptând cazurile în care au fost identificate aglomerări de chirpici ars și ceramică. Sub straturile de pământ negru a fost identificat un strat de lut galben, steril arheologic, în care s-au conturat majoritatea complexelor arheologice.

Așezarea eneolitică de la Iernut a fost fortificată cu ajutorul unor șanțuri de mari dimensiuni, cu adâncimea cuprinsă între 1,5 și 2 m și cu o deschidere în partea superioară între 2 și 3 m. A fost descoperită o cale de acces, cu deschiderea de 7,5 m, care era însă blocată de un al treilea șanț situat la vest, adânc de aproximativ 1,5 m. Cel mai probabil șanțurile au format un sistem defensiv circular, însă nu a fost descoperit niciun segment de șanț în partea de est a suprafeței cercetate. Suprafața cercetată aflată la est de șanțurile de mari dimensiuni este de aproximativ 1,5 ha.

În cadrul așezării au fost identificate șanțuri înguste, de mică adâncime, formând linii predominant drepte. Aceste șanțuri reprezintă cel mai probabil urmele unor garduri sau palisade, cu gropi pentru stâlpi de susținere. Nu par să fi avut un rol defensiv. Gardul/palisada din fața căii de acces este ulterior umplerii șanțurilor mari.

Au fost descoperite locuințe de suprafață sub foma unor platforme de chirpici ars, conținând material ceramic și oase. În cadrul acestor platforme lipsesc urmele unor fundații sau ale unei structuri, exceptând bucățile mari de chirpici ars provenind din pereții. Cel mai probabil platformele de chirpici ars reprezintă resturile unor locuințe de suprafață așezate direct pe sol.

Au fost identificate gropile de stâlp provenind de la locuințe de suprafață de mari dimensiuni de formă dreptunghiulară, orientate predominant pe axa nord-vest – sud-est și, mai rar, pe axa nord-est – sud-vest. Gropile de stâlp sunt de formă rotundă sau dreptunghiulară, unele gropi dreptunghiulare fiind săpate cu o treaptă.

Majoritatea complexelor din așezare aparțin categoriilor bordeielor și ale gropilor cu funcție incertă. În cadrul unor complexe au fost descoperite morminte de inhumație, două dintre acestea fiind în poziție chircită, așezate pe partea stângă. În cadrul așezării au fost identificate craniile umane și fragmente de calotă craniană umană.

Așezarea de la Iernut – Sit II a conținut o cantitate mare de oase de animale. Între acestea au putut fi identificate craniile de bovină depuse predominant pe fundul complexelor.

În cadrul așezării au fost descoperite și materiale ceramice aparținând culturii Gáva, de la sfârșitul epocii bronzului/începutul primei vârste a fierului. Ceramica tipică culturii Gáva a fost descoperită în cantitate mică, două complexe arheologice fiind atribuite acestei culturi.

Cel de-al cincilea capitol conține analiza tehnologică și tipologică a ceramicii eneolitice de la Iernut – *Sit II* și analogiile identificate în cadrul altor situri aparținând grupului cultural Foeni.

A fost recuperată o cantitate mare de material ceramic, majoritatea provenind din bordeie. În funcție de factură, ceramica a fost grupată în fină, seminfină și grosieră. Ceramica de factură fină a fost realizată folosind pastă omogenă, cu nisip fin pe post de degresant. A fost folosită pentru realizarea vaselor de dimensiuni mici și mijlocii. Arderea a fost bună, uniformă, predominant *black-topped* sau neagră, mai rar a fost folosită arderea oxidantă, iar vasele au fost adesea lustruite. Pasta semifină poate fi caracterizată printr-un grad ridicat de eterogenitate, degresanții fiind distribuiți neuniform. Alături de nisipul fin, poate conține și nisip cu bobul mare și material organic. Ceramica grosieră a fost folosită cel mai frecvent în cazul oalelor. Degresantul constă în nisip cu bobul mare, pietricele, material organic și ceramică pisată. Vasele de factură grosieră sunt frecvent neuniforme din punct de vedere cromatic, având și pete de culoare închisă.

Formele vaselor ceramice sunt în general simple, fapt care a permis descompunerea acestora în forme geometrice, facilitând realizarea unei tipologii.

Strachinile sunt vase cu formă simplă, tronconică, realizate predominant din pastă fină. Majoritatea strachinilor nu sunt decorate. Un prim criteriu de clasificare a strachinilor a fost gradul de deschidere al acestora. Cele din categoria A au deschiderea mai mică de 20° de la verticală. Strachinile din categoria B au deschiderea cuprinsă între 20° și 45° de la verticală, iar strachinile din categoria C au deschiderea mai mare 45° de la verticală.

Castroanele globulare reprezintă o categorie relativ rară de vase ceramice. Sunt predominant de factură fină, un număr semnificativ sunt arse *black-topped*, iar în general sunt lipsite de decor.

Castroanele bitronconice reprezintă un tip numeros și foarte variat de vase ceramice. Majoritatea castroanelor bitronconice aparțin categoriei ceramicii fine. Arderea a fost

predominant reducătoare și *black-topped*. Unele castroane au o ardere oxidantă, această categorie incluzând și castroanele pictate. Castroanele bitronconice au fost clasificate în funcție de forma părții superioare a acestora: invazată, cilindrică sau evazată.

Castroanele carenate sunt o formă ceramică tipică a grupului Foeni și a culturii Petrești. Au fost clasificate în funcție de forma și grosimea carenei și de înălțimea, zveltețea și forma gâtului. Castroanele carenate aparțin categoriei ceramicii fine, au fost arse predominant reducător sau *black-topped* și sunt în general bine lustruite. Un număr redus au fost arse oxidant.

Cupele cu picior au fost descoperite doar în stare fragmentară, clasificarea acestora fiind realizată pe baza picioarelor. Clasificarea cuprinde picioare scunde pline, picioare înalte pline, picioare tronconice goale în interior de diferite dimensiuni și picioarele cilindrice ale unor cupe de mari dimensiuni, unele dintre acestea fiind pictate la interior și la exterior.

Amforele reprezintă un tip ceramic des întâlnit, format din vase de dimensiuni medii și mari, arse predominant oxidant. În general au fost realizate din pastă semifină. Caracterul fragmentar al majorității amforelor a determinat folosirea deschiderii și formei gâtului amforelor drept criterii de tipologizare: A – amforă cu deschiderea mică a gurii, B – amforă cu deschiderea mare a gurii. Majoritatea amforelor nu sunt decorate. Adesea au toarte pe umăr, predominant perforate vertical.

Vasele piriforme au dimensiuni mici și medii, cu o varietate mare de forme. Vasele piriforme aparținând tipurilor B și C sunt asemănătoare amforelor, însă de dimensiuni mai mici. În general sunt de factură fină, lustruite, uneori arse *black-topped* și lipsite de decoruri.

Oalele sunt o categorie de vase de dimensiuni medii și mari, realizate din pastă semifină și grosieră. Arderea este adesea inegală. Frecvent oalele sunt de culoare brună, cenușie, brun-roșcată și au pete de culoare închisă sau neagră. Sunt adesea lucrate neglijent, având un grad ridicat de asimetrie, cu suprafața denivelată sau chiar rugoasă. Uneori suprafața oalele este bine netezită.

Suporturilor ceramice au fost clasificate două categorii. Prima categorie cuprinde suporturi simple, tronconice cu marginea superioară răsfrântă sau teșită în exterior, având orificii dreptunghiulare sau trapezoidale. A doua categorie cuprinde suporturile pictate.

Paharele reprezintă vase de mici dimensiuni, cu corpul tronconic. Paharele sunt lipsite de decor, uneori au butoni și au fost realizate predominant din pastă fină și semifină.

Tăvile sunt vase scunde cu diametru mare, de formă rotundă sau ovală, realizate predominant din pastă fină și semifină. Uneori au aplicații plastice sub forma unor butoni sau ciocuri de scurgere. În general sunt lipsite de decor.

Farfurii sunt vase scunde, rotunde, evazate, cu diametrul mai mic decât cel al tăvilor. Reprezintă un tip ceramic rar, realizat din pastă fină și semifină, cele fine fiind decorate.

Au fost identificat tipuri de vase cilindrice și tronconice. Vasele cilindrice sunt specifice grupului cultural Iclod, unele exemplare fiind realizate din pastă fină folosind mълul pe post de degresant. Vasele tronconice au fost descoperite în general în stare fragmentară, majoritatea vaselor fiind invazate, existând și fragmente provenind de la vase tronconice evazate.

Capacele au o varietate semnificativă de forme. Capacele cu partea inferioară cilindrică și cea superioară tronconică au fost descoperite în număr mic. Majoritatea capacelor au formă de calotă și formă tronconică.

Au fost descoperite vase cu tub de scurgere, fiind împărțite în trei tipuri. Primele două tipuri au forma și dimensiunile asemănătoare cu cele ale paharelor, cu un tub de scurgere pe sau în apropierea buzei, în timp ce al treilea tip, al biberoanelor, are forma asemănătoare cu cea a lingurilor.

Strecurătorile au fost identificate doar în stare fragmentară. Pe baza unor fragmente au putut fi identificate trei tipuri. Au fost realizate din pastă fină sau semifină și au fost arse predominant oxidant.

Categoria vaselor miniaturale imită la scară redusă alte tipuri de vase. Clasificarea acestora s-a realizat în funcție de tipul vaselor imitate. Majoritatea vaselor miniaturale aparțin categoriei ceramicii fine, un număr semnificativ folosind mълul pe post de degresant.

Vasele patrulate reprezentă un tip ceramic specific grupului cultural Turdaș. Au putut fi identificate doar patru fragmente sigure aparținând acestui tip, toate fiind de factură fină.

Alături de aceste tipuri ceramice au mai fost identificate fragmente aparținând unor vase cu un rol cel mai probabil cultic, majoritatea acestor fragmente având dimensiuni mici. Au fost descoperite și greutate ceramică și fusaiole realizate din cioburi de vas perforate.

Un număr semnificativ de vase au avut aplicații plastice. Aceste aplicații au avut în primul rând un rol practic, asistând la manipularea și transportarea vaselor. Este posibil ca aplicațiile să fi îndeplinit și un rol estetic. Cea mai frecventă formă de aplicație plastică folosită este butonul. Butonii au o formă simplistă, cel mai frecvent semisferică sau conică. Au fost utilizați și butoni

alunghiți vertical, butoni cilindrici, butoni alunghiți orizontal sau butoni cu formă trapezoidală. Butoni au fost cel mai frecvent amplasați în perechi dispuse diametral opus pe corpul vasului, dar pot fi amplasați și sub forma unor grupuri sau benzi.

Apucătorile sunt proeminențe atașate părții centrale sau superioare a unui vas pentru a permite manipularea acestuia. Toartele plate în bandă sunt dispuse pe exteriorul buzei castronelor bitronconice. Majoritatea apucătorilor sunt derivate din butoni: apucători sub forma unor butoni alunghiți amplasați orizontal; apucători cu formă de semicalotă; apucători arcuite în jos; apucători ovale, arcuite în sus; apucători aplatizate orizontal. Unele apucători au trăsături posibil zoomorfe.

Au fost descoperite în număr redus protome cu trăsături zoomorfe sau antropomorfe.

Toarte descoperite au fost clasificate în funcție de dimensiune, formă și orientarea orificiului. Principalele tipuri de toarte includ: toarte de dimensiuni mici, perforate vertical sau orizontal al căror orificiu era folosit pentru a trece șnururi sau alte elemente realizate din material organic moale; toarte tubulare; toarte semisferice perforate vertical sau orizontal; toarte sub formă de cioc de pasăre sau cu alte trăsături zoomorfe; toartă semisferică perforată atât vertical cât și orizontal; toarte realizate prin perforarea orizontală a butonilor-apucători aplatizați; toartă realizată prin perforarea verticală a unei apucători arcuite în jos; toarte în bandă; toartă aplicată longitudinal pe buză, supraînălțată; toartă realizată prin perforarea orizontală a unei proeminențe supraînălțate.

Pe materialul ceramic de la *Iernut – Sit II* au fost identificate următoarele tipuri de brâie: brâie realizate pe vase de mari dimensiuni, uneori decorate cu alveole sau creștături; brâie înguste realizate pe vase de factură fină, uneori formând motive în zig-zag sau romboidale, în unele cazuri decorate cu creștături; brâie scurte aplicate oblic pe corpul vasului.

Un număr semnificativ de vase aparținând mai multor tipuri (castroane, oale, pahare, tăvi) a fost prevăzut cu ciocuri de scurgere pe buză. O formă specifică este reprezentată de castroane cu ciocul de scurgere suprapus de o arcadă/toartă de formă semicirculară sau triunghiulară, decorate cu creștături pe buză.

Decorurile sunt prezente doar pe un număr relativ redus de vase, în special pe vase realizate din pastă fină. Barbotina este folosită foarte rar, fiind observată pe două vase de factură fină.

Decorul realizat cu ajutorul ciupiturilor a fost folosit pentru a ornamenta vase de dimensiuni medii și de factură semifină și grosieră, în special oale și, mai rar, strachini. Ciupiturile au fost realizate predominant organizat, formând benzi din șiruri orizontale, frecvent sub buză sau pe umărul vasului. În cazul unor vase decorul ciupit au mai fost realizat neorganizat, iar în cazul altor vase ciupiturile au fost organizate în benzi oblice sau benzi orizontale scurte.

Alveolele au fost utilizate pentru a ornamentate vase ceramice de diferite forme și dimensiuni. Alveolele singure sau în perechi au fost folosite pe vase de factură fină, în timp ce șiruri de alveole au fost utilizate pe vase de factură semifină sau grosieră. Alveolele au mai fost folosite pentru a ornamenta brăie sau butoni.

Majoritatea impresiunilor au fost realizate cu unghia sau cu vârful degetului pentru a ornamenta vase de factură fină sau semifină. Cea mai frecventă formă de impresiuni sunt cele semilunare.

Împunsăturile au fost folosite pentru a decora în general vase de factură fină. Forma și dimensiunile împunsăturilor pot varia, în general fiind folosite împunsături rotunde, triunghiulare și ovale. Împunsăturile pot fi dispuse aleatoriu pe corpul vasului, pot forma benzi orizontale sau în zig-zag, sau pot forma diferite motive, predominant triunghiulare sau romboidale. Uneori împunsăturile au fost utilizate alături de alte tehnici decorative, cum sunt inciziile, creștăturile, iar într-un singur caz ciupiturile.

Creștăturile reprezintă o tehnică decorativă utilizată frecvent, în special pe vase de factură fină, fiind dispuse preponderent pe buza sau pe umărul castroanelor. Creștăturile au fost realizate și ca parte a unor benzi decorative sau pe suprafața brăielor.

Inciziile au fost realizate în special pe vase arse oxidant, de factură fină sau semifină, de dimensiune mică sau medie. Majoritatea liniilor incizate formează motive geometrice, iar într-o proporție mai mică au fost folosite motive curbilinare. Uneori decorul incizat este asociat cu alte forme de decor, în special cu cel excizat și cu cel împuns, dar și cu decorul creștat și, într-un singur caz, cu cel pictat. Inciziile au fost folosite pentru a crea semne pe fundul vaselor de factură fină, uneori lustruite, de dimensiuni mici și medii. Aceste semne sunt predominant unghiulare, iar într-un caz a fost creată o reprezentare antropomorfă.

Decorul punctat-incizat constă în asocierea împunsăturilor cu decorul incizat, predominant pe vase cu ardere oxidantă. Decorul punctat-incizat formează benzi și motive unghiulare, în mod special triunghiuri și romburi.

Decorul excizat a fost folosit predominant pentru a decora vase de factură fină, frecvent lustruite, predominant negre, uneori arse în tehnica *black-topped*. Exciziile constau în principal în benzi orizontale de triunghiuri isoscele formând motivul *dinți de lup* și pătrate formând motive în *tăblă de șah*. Exciziile sunt uneori lucrate neglijent iar benzile sunt deseori încadrate de linii incizate.

Pliseuri reprezintă un element decorativ utilizat rar. Au fost folosite predominant pentru a ornamenta vase de factură fină, bine lustruite. Pliseurile au fost folosite pentru a realiza benzi oblice dispuse în *căpriori* sau în *zig-zag*, formând motive unghiulare sau arcade.

Decorul realizat prin lustruite, specific grupului cultural Foeni, este foarte rar întâlnit în cadrul așezării de la Iernut. Acest tip de decor a fost folosit pentru a forma un motiv cruciform pe interiorul și pe exteriorul fundului unui vas de factură fină.

Pe fundul și pe exteriorul unor vase au putut fi observate impresiuni realizate accidental de rogojini sau de alte materiale împletite. În majoritatea cazurilor impresiunile sunt parțiale și superficiale. De asemenea, pe fundul unui vas a rămas impresiunea unei funii.

Pictura a fost aplicată pe vase de factură fină, în majoritatea cazurilor arse oxidant și acoperite cu un slip de culoare gălbui-portocalie. Pictura este predominant brună sau brun-roșcată, uneori fiind folosite și alte culori: portocaliu, roșu, vișiniu, cafeniu-cenușiu sau brun închis. În cazul unui vas ars reducător, de culoare gri, pictura este gri închis. Motivele pictate sunt simple, predominând benzile de linii înguste, oblice, uneori aflate în *căpriori*, bordurile acestora fiind uneori îngroșate. Pictura mai poate fi constituită din linii de diferite lățimi, drepte sau în *zig-zag*, motive triunghiulare, linii concentrice și triunghiuri și romburi pline. Pictura a fost realizată pe exteriorul și interiorul vaselor și uneori pe buza acestora. În cazul multor vase au fost folosite mai multe motive decorative pictate, iar interiorul și exteriorul unor vaselor au fost pictate folosind motive diferite.

În capitolul VI ceramica eneolitică descoperită la Iernut este încadrată în grupul cultural Foeni. Formele ceramice specifice așezării sunt castroanele bitronconice, strachinile tronconice, castroanele carenate și amforele. Ceramica fină a fost realizată din pastă omogenă, arsă uniform, predominant reducător sau în tehnica *black-tooped*. Vaselor de factură fină au fost în general

lustruite. Majoritatea vaselor ceramice nu sunt ornamentate, iar tehnica decorativă cu cea mai largă distribuție constă în realizarea de creștături pe buza și/sau pe umărul vaselor, în special a castroanelor bitronconice. Decor pictat cel mai des folosit constă în benzi oblice de linii înguste, brune, brun-roșcate sau vișinii, dispuse în căpriori. Materialul ceramic de la Iernut – *Sit II* are trăsături care sunt considerate definitorii pentru faza a II-a a grupului cultural Foeni. Această fază marchează pătrunderea grupului cultural în spațiul transilvănean. Ceramica fină este preponderent neagră sau arsă în tehnica *black-topped* și lustruită, forma principală de pictură constă în benzi de linii dispuse în căpriori, iar vasele sunt decorate cu creștături pe buză și pe umăr. Castroanele carenate și capacele cunosc o varietate mare de forme. Castroanele carenate sunt predominant negre sau *black-topped* și lustruite. În schimb, unele trăsături ale acestei faze nu sunt regăsite: decorul lustruit este aproape inexistent, iar toartele plate în bandă și toartele în formă de cioc de pasăre au fost utilizate rar. Este posibil ca absența decorului lustruit să reprezinte o trăsătură locală a grupului cultural Foeni.

Materialul ceramic are analogii în situri cunoscute ale grupului Foeni, cum sunt cele de la Alba Iulia – *Lumea Nouă*, Foeni – *Cimitirul Ortodox*, Hunedoara – *Grădina Castelului* și *Judecătoria*, Mintia – *Gerhat*, Petrești – *Groapa Galbenă*, Pianu de Jos – *Podet* și Turdaș – *Luncă*. De asemenea, pictura are unele trăsături comune cu ceramica pictată Petrești de tip AII.

În cadrul așezării de la Iernut – *Sit II* au fost descoperite tipuri ceramice și decoruri specifice altor entități culturale cum sunt grupul cultural Turdaș, grupul cultural Iclod și cultura Precucuteni. Unele dintre aceste elemente reprezintă cel mai probabil o producție locală, existând însă și posibilitatea unor importuri.

Trei probe de os provenind din complexe de la Iernut – *Sit II* au fost datate ^{14}C . Una dintre aceste probe a fost cel mai probabil constaminată, rezultatul fiind mult prea timpuriu. Datele obținute cu ajutorul celorlate două probe indică o pătrundere a comunităților Foeni în spațiul transilvănean mai timpurie decât intervalul 4632-4499 calBC, considerat anterior ca fiind debutul grupului Foeni în Transilvania. Acest rezultat sugerează o înaintare rapidă a grupului cultural Foeni pe valea Mureșului, marcată de contactul cu alte comunități (grupul cultural Turdaș, cultura Precucuteni și grupul cultural Iclod), declanșând geneza culturii Petrești și debutul eneoliticului timpuriu în Depresiunea colinară a Transilvaniei.

Lucrarea cuprinde și un repertoriu al complexelor arheologice cercetate la Iernut – *Sit II*, complexe fiind descrise sumar, lista planșelor și 257 de planșe.

Bibliografie

- Băcuet-Crișan 2009 = BĂCUEȚ-CRIȘAN, Sanda, „Considerații privind lingurile-biberon neolitice”, în *AUA*, 13, 2009, p. 59-68.
- Băcuet-Crișan 2011 = BĂCUEȚ-CRIȘAN, Sanda, „Vase miniaturale în descoperiri arheologice. Așezările neolitice din județul Sălaj”, în *Crisia*, 41, 2011, p. 69-81.
- Bârcă et alii 2017 = BÂRCĂ, Vitalie, COCIȘ, Sorin Ilie, URÁK, Malvinka, URSUȚIU, Adrian, STANCIU Ioan, ONOFREI, Cosmin, CRISTEA, Ștefana, „Cuci, com. Cucu, jud. Mureș. Sit I”, în *CCAR. Campania 2016. A LI-a Sesiune națională de rapoarte arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București, 24-27 mai 2017*, Institutul Național al Patrimoniului, p. 184 .
- Berciu 1960 = BERCIU, Dumitru, „Cultura Turdaș - Vinča”, în C. Daicoviciu, Em. Condurachi, I. Nestor, Gh. Ștefan, M. D. Matei, *Istoria României*, I, Editura Republicii Populare Romîne, 1960, p. 42-43.
- Berciu, Berciu 1945 = BERCIU, Dumitru, BERCIU, Ion, „Cercetări și săpături arheologice în județele Turda și Alba”, în *Apulum*, II, 1945, p. 1-80.
- Berciu, Berciu 1949 = BERCIU, Dumitru, BERCIU, Ion, „Săpături și cercetări arheologice în anii 1944-1947”, în *Apulum*, III, 1949, p. 1-43.
- Bințițan et alii 2019 = BINȚIȚAN, Alina, GLIGOR. Mihai, DULAMĂ, Ioana D., RĂDULESCU, Cristiana, STIHI, Claudia, ION, Rodica M., TEODORESCU, Sofia, ȘTIRBESCU, Raluca M., BUCURICĂ, Ioan A., PEHOIU, Gică, „*Analysis and structural investigations on Early Eneolithic Foeni painted pottery from the Alba Iulia – lumea nouă Archaeological site*”, în *Romanian Journal of Physics*, 64, 2019, p. 1-13.
- Bodea 1997 = BODEA, Monica, „Actul de a înmormânta copiii în vatra și lângă vatra locuinței”, în *AMN*, 34, 1, 1997, p. 735-741.
- Ciugudean 2011 = CIUGUDEAN, Horia, „Periodizarea culturii Gáva în Transilvania în lumina noilor cercetări”, în *Apulum*, XLVIII, 2011, p. 69-102.
- Cociș et alii 2017 = COCIȘ, Sorin, FERENCZ, Szabolcs, URÁK, Malvinka, URSUȚIU, Adrian, CRISTEA, Ștefana, „Iernut, jud. Mureș. Sit III”, în *CCAR. Campania 2016. A LI-a Sesiune națională de rapoarte arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București, 24-27 mai 2017*, Institutul Național al Patrimoniului, p. 185.

- Colesniuc 2014 = COLESNIUC, Sorin Marcel, *Cultura Zau, Ex Ponto*, Constanța, 2014, pp. 352.
- Condurățeanu, Gligor 2021 = CONDURĂȚEANU, Marian Bogdan, GLIGOR, Mihai, „Topografia și cronologia descoperirilor funerare eneolitice de la Alba Iulia – *Lumea Nouă* (cercetările 2003-2018)”, în *Studii de preistorie*, 18, 2021, p. 187-132.
- Daróczi 2015 = DARÓCZI, Tibor – Tamás, *Cluj-Napoca – Iuliu Maniu street no. 4. The neolithic levels*, Mega publishing house, Cluj-Napoca, 2015, pp. 104.
- Diaconescu 2014 = DIACONESCU, Dragoș, „Despre cultura Turdaș și poziția sa cronologică”, în *AB*, Arheologie - Istorie, XXII, 2014, p. 67-88.
- Diaconescu 2015 = DIACONESCU, Dragoș, „Considerations regarding the Absolute Chronological Position of the Prehistoric Cemeteries from Iclod”, în Cristian Virag (ed.), *Neolithic cultural phenomena in the Upper Tisa basin. International conference July 10-12 2014, Satu Mare*, Editura Muzeului Sătmărean, 2015, p.249-265.
- Diaconescu 2016 = DIACONESCU, Dragoș, „About a copper bracelet from Brukenthal National Museum’s Collections and some remarks regarding chronological aspects of the Early and Middle Copper Age from Transylvania, Tisza Plain and Lower Danube Region”, în *AMB*, XI. 1, 2016, p. 17-32.
- Diaconescu et alii 2013 = DIACONESCU, Dragoș, LAZAROVICI, Gheorghe, TINCU, Sorin, „Considerații privind poziția cronologică absolută a cimitirelor preistorice de la Iclod”, în *AMP*, XXXV, 2013, p. 47-63.
- Drașovean 1994 = DRAȘOVEAN, Florin, „The Petrești culture in Banat”, în *AB*, III, 1994, p. 139-170.
- Drașovean 1996 = DRAȘOVEAN, Florin, *Cultura Vinča târzie (faza C) în Banat*, Editura Mirton, Timișoara, 1996, pp. 356.
- Drașovean 1997 = DRAȘOVEAN, Florin, „Die Petrești-Kultur im Banat”, în *PZ*, 72/1, 1997, p. 54-80.
- Drașovean 1997a = DRAȘOVEAN, Florin, „Some remarks concerning the Turdaș and Tăulaș groups”, în *AB*, V, 1997, p. 7-9.
- Drașovean 2002 = DRAȘOVEAN, Florin, „Locuirile neolitice de la Hunedoara – *Cimitirul refomat și Grădina Castelului* și o luare de poziție față de câteva opinii privind realitățile neo-eneolitice din sud-vestul Transilvaniei”, în *Apulum*, XXXIX, 2002, p. 57-93.

- Drașovean 2002a = DRAȘOVEAN, Florin, „Neolithic settlements from Hunedoara – *Cimitirul reformat* and *Grădina castelului* and a position concerning some opinions regarding the neo-eneolithic facts from the South-West of Transylvania”, în *Patrimonium Banaticum*, I, 2002, p. 43-76.
- Drașovean 2003 = DRAȘOVEAN, Florin, „Transilvania și Banatul în neoliticul târziu. O contribuție la originile culturii Petrești”, în *Apulum*, XL, 2003, p. 39-58.
- Drașovean 2006 = DRAȘOVEAN, Florin, „Burials in the area of the Foeni culture group”, în *AB*, XIV, 1, 2006, p. 129-134.
- Drașovean 2013 = DRAȘOVEAN, Florin, „Despre unele sincronisme de la sfârșitul neoliticului târziu și începutul eneoliticului timpuriu din Banat și Transilvania. O abordare bayesiană a unor date absolute publicate de curând și republicate recent”, în *AB*, Arheologie – Istorie, XXI, 2013, p. 11-34.
- Drașovean 2014 = DRAȘOVEAN, Florin, „Despre cronologie relativă și absolută a neoliticului și eneoliticului timpuriu din răsăritul bazinului carpatic. O abordare bayesiană”, în *AB*, Arheologie – Istorie, XXII, 2014, p. 33-67.
- Drașovean 2015 = DRAȘOVEAN, Florin, „The Transition from the Neolithic to the Copper Age in Banat. Tradition and Innovation”, în Sorin Cociș, Vlad-Andrei Lăzărescu, Monica Gui, Dan-Augustin Deac (eds.), *Ad finem Imperii Romaniae. Studies in honour of Coriolan H. Opreanu*, Mega Publishing House, Cluj-Napoca, 2015, p. 129-143.
- Drașovean, Luca, 1990 = DRAȘOVEAN, Florin, LUCA, Sabin, Adrian, „Considerații preliminare asupra materialelor neo-eneolitice din așezarea de la Mintia”, în *SCIIVA*, 41 (1), 1990, p. 7-17.
- Drașovean, Rotea 1986 = DRAȘOVEAN, Florin, ROTEA, Mihai, „Așezarea neolitică de la Șoimuș. Contribuții la problemele neoliticului târziu din Sud-Vestul Transilvaniei”, în *Apulum*, XXIII, 1986, p. 9-24.
- Drașovean et alii 2017 = DRAȘOVEAN, Florin, SCHIER, Wolfram, BAYLISS, Alex, GAYDARSKA, Bissarka, WHITTLE, Alasdair, „The life of Houses: Duration, Context, and History at Neolithic Uivar, Romania”, în *EJA*, 20 (4), 2017, p. 636-662.
- Dumitrescu 1966 = DUMITRESCU, Hortensia, „Câteva probleme legate de cultura Petrești”, în *SCIV*, 17, 3, 1966, p. 433-444.

- Dumitrescu 1984 = DUMITRESCU, Hortensia, „Cercetări arheologice de la Tâulaș - Deva (partea I)” în *AMN*, XXI, 1984, p. 3-44.
- Dumitrescu 1960 = DUMITRESCU, Vladimir, „Cultura ceramicii pictate de tip Petrești”, în C. Daicoviciu, Em. Condurachi, I. Nestor, Gh. Ștefan, M. D. Matei, *Istoria României*, I, Editura Republicii Populare Române, 1960, p. 70-71.
- Fetcu et alii 2020 = FETCU, Ana, GLIGOR, Mihai, BINȚINȚAN, Alina, „Early eneolithic non-adult skull from Alba Iulia – *Lumea Nouă* (Romania). Evidence of a secondary mortuary practice: a violence related event”, în Aurel Melniciuc, Bogdan Petru Niculică, Sorin Ignătescu, Sergiu-Constantin Enea (ed.), *Eternitatea arheologiei. Studii în onoarea profesorului Dumitru Boghian la a 65-a aniversare*, Editura Mega, Cluj-Napoca, p. 501-517.
- Garvăn 2013 = GARVĂN, Daniel, *Contribuții la cunoașterea culturii Precucuteni*, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis XXX, Piatr Neamț, 2013, pp. 263.
- Gligor 2006 = GLIGOR, Mihai, „Considerații privitoare la neoliticul târziu/eneoliticul timpuriu din Sud-Vestul Transilvaniei. Materiale ceramice de la Alba Iulia-*Lumea Nouă*”, în *Apulum* XLIII.1, 2006, p.9-34.
- Gligor 2007 = GLIGOR, Mihai, „Cercetări arheologice preventive la Alba Iulia – Lumea Nouă. O descoperire aparținând grupului Foeni”, în *Apulum*, XVIV, 2007, p. 1-28.
- Gligor 2008 = GLIGOR, Mihai, „Cu privire la locuirea neolitică de la Petrești – *Groapa Galbenă*”, în *Apulum*, XLX, 2008, p. 293-314.
- Gligor 2009 = GLIGOR, Mihai, *Așezarea neolitică și eneolitică de la Alba Iulia – Lumea Nouă în lumina noilor cercetări*, Editua Mega, Cluj-Napoca, 2009, pp. 483.
- Gligor 2009a = GLIGOR, Mihai, „Despre ceramica de tip Precucuteni în Transilvania”, în *Apulum*, XLVI, 2009, p. 233-246.
- Gligor 2009b = GLIGOR, Mihai, „Materiale ceramice Foeni din Transilvania”, în *AUA*, Series historica, 13, 2009, p. 51-57.
- Gligor 2012 = GLIGOR, Mihai, „Contribuții la cronologia absolută a complexului funerar de la Alba Iulia, - *Lumea Nouă*. Noi date 14C AMS”, în *AUA. Series Historica*, 16/I, 2012, p. 283-292.

- Gligor 2013 = GLIGOR, Mihai, „An unknown part of prehistoric spirituality. Unusual mortuary practices in Transylvania”, în *European Journal of Science and Theology*, 9, 2013, 6, p. 201-210.
- Gligor 2014 = GLIGOR, Mihai, „Începuturile eneoliticului timpuriu în Transilvania: o abordare bayesiană”, în *AB, Arheologie-Istorie*, XXII, 2014, p. 91-105.
- Gligor 2017 = GLIGOR, Mihai, „Precucuteni-type ceramic artefacts from Transylvania (Romania)”, în *Plural*, 5, 1, 2017, p. 164-189.
- Gligor 2020 = GLIGOR, Mihai, „Ceramica pictată Foeni din situl arheologic Alba Iulia – Lumea Nouă: De la studiul tipologico-stilistic la investigațiile arheometrice”, în *Terra Sebus*, 12, 2020, p. 9-53.
- Gligor, Băcuet Crișan 2014 = GLIGOR, Mihai, BĂCUEȚ CRIȘAN, Sanda, „Inhumation versus cremation in Transylvanian neolithic and eneolithic”, în *Studia Antiqua et Arheologica*, XX, 2014, p. 37-67.
- Gligor et alii 2013 = GLIGOR, Mihai, ROȘU, Mariana, ȘUTEU, Călin, „New evidence on Burial Practices in Petrești Culture”, în *Materiale și cercetări arheologice*, IX, 2013, p. 68-81
- Gligor et alii 2018 = GLIGOR, Mihai, SOFICARU Andrei Dorian, FETCU, Ana, „Cranial fractures in 2005 early eneolithic multiple burial from Alba Iulia – *Lumea Nouă* (Romania)”, în *AUA*, 22/1, 2018, p. 27-96.
- Gridan et alii 2019 = GRIDAN, Silviu, LAZAROVICI, Gheorghe, LAZAROVICI, Cornelia-Magda, APARASCHIVEI, Constantin, GRIDAN, Olimpia, „Contribuții la cunoașterea culturii Petrești din Sud-Estul Transilvaniei – zona Rupea (jud. Brașov)”, în *ArheoVest*, VII, 2019, p. 155-174.
- Grigoraș 2020 = GRIGORAȘ, Laurențiu, „Câteva considerații privind vasele cu tub neo-eneolitice descoperite pe teritoriul României”, în *Cercetări arheologice*, XXVII, 2020, p. 163-188.
- Horedt 1949 = HORED T, Kurt, „Săpături privitoare la epoca neo- și eneolitică”, în *Apulum*, III, 1949, p. 44-69.
- Horedt 1967 = HORED T, Kurt, „Problemele ceramicii din perioada bronzului evoluat în Transilvania/ Probleme der jünger bronzezeitlichen Keramik in Transsilvanien”, *StudComSb* 13, 1967, p. 137-156.

- Horváth 1982 = HORVÁTH, Ferenc, „A Gorzsai halom későneolitik rétege”, în *Archaeologiai Értesítő*, 109, 1982, p. 201-222.
- Ignat 1998 = IGNAT, Doina Florica, *Grupul cultural neolitic Suplacu de Barcău*, Editura Mirton, Timișoara, 1998, 1998, pp. 256.
- Kalmar 1986 = KALMAR, Zoia, „Elemente ale culturii Lengyel în Nord-Vestul României”, în *AMP*, X, 1986, p. 61-70.
- Kalmar-Maxim 1991 = KALMAR-MAXIM, Zoia „Sinteze Iclod – Petrești”, în Gheorghe Lazarovici, Florin Drașovean (eds.), *Cultura Vinča în România*, Timișoara, 1991, p. 137-140.
- Lazarovici, Lazarovici 2006 = LAZAROVICI, Cornelia-Magda, LAZAROVICI, Gheorghe, *Arhitectura neoliticului și epocii cuprului din România. I Neoliticul*, Trinitas, Iași, 2006, pp. 724.
- Lazarovici, Lazarovici 2007 = LAZAROVICI, Cornelia-Magda, LAZAROVICI, Gheorghe, *Arhitectura neoliticului și epocii cuprului din România. Epoca cuprului*, Trinitas, Iași, 2006, pp. 527.
- Lazarovici, Lazarovici 2015 = LAZAROVICI, Cornelia-Magda, LAZAROVICI, Gheorghe, „Bucraniul – simbol și semn. Bucraniile monumentale (partea I)”, în *ArheoVest*, III/1, 2015, p. 47-83.
- Lazarovici, Lazarovici 2016 = LAZAROVICI, Cornelia-Magda, LAZAROVICI, Gheorghe, „Bucraniul – simbol și semn (partea a II-a)”, în *ArheoVest*, IV/1, 2016, p. 43-94.
- Lazarovici 1979 = LAZAROVICI, Gheorghe, *Neoliticul Banatului*, Bibliotheca Musei Napocensis IV, Cluj-Napoca, 1979, pp. 273.
- Lazarovici 1987 = LAZAROVICI, Gheorghe, „„Șocul” Vinča C în Transilvania. (Contribuții la geneza eneoliticului timpuriu)”, în *AMP*, XI, 1987, p. 33-55.
- Lazarovici 1991 = LAZAROVICI, Gheorghe, „Complexul Cluj – Cheile Turzii – Lumea Nouă – Iclod”, în Gheorghe Lazarovici, Florin Drașovean (eds.), *Cultura Vinča în România*, Timișoara, 1991, p. 100-102.
- Lazarovici 1991a = LAZAROVICI, Gheorghe, *Grupul și stațiunea Iclod*, Cluj-NApoca, 1991, pp. 42.
- Lazarovici 2000 = LAZAROVICI, Gheorghe, „The main problems of the cultural complex CCTLNI”, în *AB*, VII-VIII, 2000, p. 35-52.

- Lazarovici 2014 = LAZAROVICI, Gheorghe, „Cronologia absolută, relativă și evoluția culturii Zau”, în Sorin Marcel Colesniuc, *Cultura Zau, Ex Ponto*, Constanța, 2014, p. 15-32.
- Lazarovici, Dumitrescu 1985-1986 = LAZAROVICI, Gheorghe, DUMITRESCU, Hortensia, „Cercetări arheologice de la Tâulaș - Deva (partea a I-a)” în *AMN*, XXII-XXIII, 1985-1986, p. 3-40.
- Lazarovici, Kalmar 1988 = LAZAROVICI, Gheorghe, KALMAR, Zoia, „Săpăturile arheologice de la Iclod. Campania din 1986”, în *Apulum*, XXV, 1988, p. 9-47.
- Lazarovici, Lazarovici 2016 = LAZAROVICI, Gheorghe, LAZAROVICI, Cornelia-Magda, „Cultura Precucuteni în Transilvania”, în *AB*, XXIV, 2016, p. 37-74.
- Lazarovici et alii 1984 = LAZAROVICI, Gheorghe, KALMAR, Zoia, ARDEVAN, Radu, „Așezarea neolitică de la Cluj – „Piața Ștefan cel Mare””, în *Marisia*, XIII-XIV, 1984, p. 15-22.
- Lazarovici et alii 1995 = LAZAROVICI, Gheorghe, MEȘTER, Mihai, DASCĂLU, Lidia, „Cheile Turzii 1994. Raport de cercetare arheologică și etnoarheologică”, în *AMN*, 32, 1, 1995, p. 537-574.
- Lazarovici et alii 1995a = LAZAROVICI, Gheorghe, MAXIM, Zoia, LAZO, Crina, MEȘTER, Mihai, „Șantierul arheologic Iclod. Campania 1994”, în *AMN*, 32, 1, 1995, p. 507-535.
- Lazarovici et alii 2001 = LAZAROVICI, Gheorghe, DRAȘOVEAN, Florin, MAXIM, Zoia, *Parța*, Timișoara, Editura Waldpress, 2001.
- Lazarovici et alii 2014 = LAZAROVICI, Gheorghe, LUCA, Sabin Adrian, NATEA, Gheorghe, SUCIU, Cosmin Ioan, CĂSTĂIAN, Mihai, „Turdaș, C sector, reconstruction or ST 29 based on ethno-archaeological studies”, în *ActaTS*, XIII, 2014, p. 73-111.
- Lazăr 1995 = LAZĂR, Valeriu, *Repertoriul arheologic al județului Mureș*, Casa de editură Mureș, Târgu Mureș, 1995, pp. 476.
- László 1973 = LÁSZLÓ, Atila, „Considerații asupra ceramicii de tip Gáva din Hallstattul timpuriu”, în *SCIV*, 24, 4, 1973, p. 575-609.
- Luca 1997 = LUCA, Sabin Adrian, *Așezări neolitice pe valea Mureșului (I). Habitatul turdășean de la Orăștie – Dealul Pemilor (punct X₂)*, Bibliotheca Musei Apulensis IV, Alba Iulia, 1997, pp. 185.

- Luca 2001 = LUCA, Sabin Adrian, *Așezări neolitice pe valea Mureșului (II). Noi cercetări arheologice la Turdaș - Luncă I. Campaniile anilor 1992-1995*, Bibliotheca Musei Apulensis XVII, Alba Iulia, 2001, pp. 272.
- Luca 2003 = LUCA, Sabin Adrian, „Date noi cu privire la cronologia absolută a eneoliticului timpuriu din Transilvania. Rezultatele prelucrării probelor radiocarbon de la Orăștie – Dealul Pemilor, punct X₂, jud. Hunedoara”, în *Tibiscum*, XI, 2003 p. 215-230.
- Luca 2006 = LUCA, Sabin Adrian, „La necropole appartenant à la culture Turdas trouvée a Orăștie – Dealul Pemilor, le lieu dit X₂”, în *ATS*, V, 1, 2006, p. 13-27.
- Luca 2009 = LUCA, Sabin Adrian, „Issues in defining the Foeni-Mintia cultural group in Transylvania”, în Vasile Cotiugă, Felix Adrian Tencariu, George Bodi (eds.) *Itinera in praeistoria. Studia in honorem magistri Nicolae Ursulescu*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2009, p. 199-210.
- Luca, Roman 1999 = LUCA, Sabin Adrian, ROMAN, Cristian, „Materiale eneolitice descoperite la Hunedoara – Judecătoria”, în *Corviniana*, V, 1999, p. 6-11.
- Luca, Suciu 2014 = LUCA, Sabin Adrian, SUCIU, Cosmin Ioan, „Sistemul de fortificații eneolitice de la Turdaș - Luncă, județul Hunedoara, România”, în *Banatica*, 24/1, 2014, p. 7-24.
- Luca et alii 2004 = LUCA, Sabin Adrian, ROMAN, Cristian, DIACONESCU, Dragoș, *Cercetări arheologice în Peștera Cauce (I)*, Bibliotheca Septemcastrensis, IV, Sibiu, 2004, pp. 286.
- Luca et alii 2022 = LUCA, Sabin Adrian, TEODORESCU, Raluca Maria, PERIANU, Florentin, GÂZĂ, Oana, MIHON, Mirela, PĂCEȘILĂ, Doru, „Date cronologice absolute rezultate în urma analizei radiocarbon a unor morminte de înhumăție din săpăturile preventive de la Turdaș - Luncă (2011-2019) (culturile Turdaș și Petrești)”, în *Apulum*, LIX, 2022, p. 1-22.
- Marinescu 1969 = MARINESCU, Florin, „Așezări fortificate neolitice din România”, în *StudComSb*, 14, 1969, p. 7-32.
- Marinescu-Bîlcu 1974 = MARINESCU-BÎLCU, Silvia, *Cultura Precucuteni pe teritoriul României*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1974, pp. 374.
- Marinescu-Bîlcu 1975 = MARINESCU-BÎLCU, Silvia, „Asupra unor probleme ale culturii Criș”, în *SCIIVA*, 26, 4, 1975, p. 487-506.

- Maxim 1999 = MAXIM, Zoia, *Neo-eneoliticul din Transilvania*. Bibliotheca Musei Napocensis XIX, Cluj-Napoca, 1999, pp. 313.
- Meșter 1995 = MEȘTER, Mihai, „Fortificații cu șanț, val și palisadă din principalele așezări neolitice din România”, în *AMN*, 32/1, 1995, p. 333 – 349.
- Mischka 2012 = MISCHKA, Carsten, „Late Neolithic multiphased settlements in Central and southern Transylvania: A Geophysical Survey and Test Excavation”, în Robert Hofmann, Fevzi-Kemal Moetz, Johannes Müller (eds.), *Tells: Social and Environmental Space. Proceedings of the International Workshop „Socio-Environmental Dynamics over the Last 12,000 Years. The Creation of Landscapes II (14th - 18th March 2011)”* Kiel, Volume 3, Bonn, 2012, p. 153-166.
- Opriș et alii 2015 = OPRIȘ, Vasile, BEM, Cătălin, Dimache, Mădălina, HILA, Tudor, „O analiză a ceramicii”, în Cătălin Bem, *Sistemul de fortificare al stațiunii eneolitice de Pianu de Jos Podei (Alba, România). Între simbolism și rațiuni defensive*, Muzeul Național de Istorie A României, Monografii X, 2015, p. 45-72.
- Paul 1969 = PAUL, Iuliu, „Așezarea neo-eneolitică de la Pianu de Jos (Podei), jud. Alba”, în *StudComSb*, 14, 1969, p. 33-88.
- Paul 1981 = PAUL, Iuliu, „Die gegenwärtige Forschungsstand zur Petrești-Kultur”, în *PZ*, 56, 1981, p. 197-234.
- Paul 1992 = PAUL, Iuliu, *Cultura Petrești*, Editura Museion, București, 1992, pp. 269.
- Paul et alii 2003 = PAUL, I., GLIGOR, M., FLORESCU, C., „Raport asupra săpăturilor de eliberare de sarcină istorică efectuate în situl arheologic de la Alba Iulia – *Lumea Nouă*”, în *PA*, III, 2003, p. 114-117.
- Pop 2001 = POP, Grigor P., *Depresiunea Transilvaniei*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Npoca, 2011, pp. 274.
- Reimer et alii 2020 = REIMER, Paula J., AUSTIN, William E. N., BARD, Edouard, BAYLISS, Alex, BLACKWELL, Paul G., BRONK RAMSEY, Christopher, BUTZIN, Martin, CHENG, Hai, EDWARDS, R. Lawrence, FRIEDRICH, Michael, GROOTES, Pieter M., GUILDERTSON, Thomas P., HAJDAS, Irka, HEATON, Timothy J., HOGG, Alan G., HUGHEN, K., KROMER, B., MANNING, S., MUSCHELER, R., PALMER, J., PEARSON, C., VAN DER PLICHT, J., REIMER, R., RICHARDS, D., SCOTT, E., SOUTHON, J., TURNEY, C., WACKER, L., ADOLPHI, F., BÜNTGEN, U., CAPANO,

- M., FAHRNI, S., FOGTMANN-SCHULZ, A., FRIEDRICH, R., KÖHLER, P., KUDSK, S., MIYAKE, F., OLSEN, J., REINIG, F., SAKAMOTO, M., SOOKDEO, A., & TALAMO, S., „The IntCal20 Northern Hemisphere radiocarbon age calibration curve (0–55 cal kBP)” în *Radiocarbon*, 62, 2020, p. 725-757.
- Roman, Diaconescu 2004 = ROMAN, Cristian, DIACONESCU, Dragoș, „Cercetări arheologice la Chiulpăz – „Peșterea Bulgărelu” (com. Peștișu Mic, jud. Hunedoara”, în *Corviniana*, VIII, 2004, p. 65-95.
- Rotea et alii 2015 = ROTEA, Mihai, NETEA, Mihai G., DE-LA-RUA, Concepcion, TECAR, Tiberiu, HERVELLA, Montserrat, ALONSO, Santos, MAXIM, Zoia, RĂCHITĂ, Mircea, „The archaeological contexts of DNA samples collected from prehistoric sites in Transylvania”, în *AMN*, 51/1, 2015, p. 21-59.
- Roska 1941 = ROSKA, Márton, *Torma Zsófia-Gyűjtemény. Az Erdély nemzeti múzeum éren-és régiségtárában*, 1941, Kolozsvár, pp. 353.
- Roșian 2020 = ROȘIAN, Gheorghe, *Relieful din Depresiunea Transilvaniei*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020, pp. 501.
- Scharl, Suhrbier 2005 = SCHARL, Silvine, SUHRBIER, Stefan, „Ton, Steine, Knochen – Handwerk und Kunst der Vinča –Kultur”, în Wolfram Schier, *Masken – Menschen – Rituale. Alltag und Kult vor 7000 Jahren in der prähistorischen Siedlung von Uivar, Rumänien*, Würzburg, 2005, p. 48-53.
- Schier, Drașovean 2004 = SCHIER, Wolfram, DRAȘOVEAN, Florin, „Vorbericht über die rumänisch-deutschen Prospektionen und Ausgrabungen in der befestigten Tellsiedlung von Uivar, jud. Timiș, Rumänien (1998–2002)”, în *PZ*, 79 (2), 2004, p. 145–230.
- Schier 2005 = SCHIER, Wolfram, *Masken – Menschen – Rituale. Alltag und Kult vor 7000 Jahren in der prähistorischen Siedlung von Uivar, Rumänien*, Würzburg, 2005, pp. 93.
- Suciu 2015 = SUCIU, Cosmin Ioan, „Metodologia analizei post-săpătură a sitului de la Turdaș (I). Câteva observații legate de modalitatea de publicare și interpretare a sistemului de fortificare”, în *AB*, XXIII, 2015, p. 51-62.
- Szabó 2017 = G. Szabó, „A Gáva-kerámiastílus kora. Az Alföld a hajdúböszörményi szitulák földbekerülésének Időszakában – The age of the Gáva pottery style. The Great Hungarian Plain in the time of the burying of the Hajdúböszörmény situlae”, în: V. Szabó Gabor, Bálint Marianna, Váczi Gábor (eds.), *A második hajdúböszörményi szitula és*

- kapcsolatrendszer* – *The second situla of Hajdúböszörmény and its relations*, *Studia Oppidorum Haidonicalium* 13, Budapest–Hajdúböszörmény, 2017, p. 231–278.
- Sztáncsuj 2015 = SZTÁNC SUJ, Sándor József, *Grupul cultural Ariușd pe Teritoriul Transilvaniei*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015, pp. 593.
- Ștefan 2017 = ȘTEFAN, Cristian Eduard, „Miniature vessels from Șoimuș - *La Avicola (Ferma 2)*, Hunedoara County. A case study”, în *Dacia N.S.*, LXI, 2017, p. 7-69.
- Tincu, 2015 = TINCU, Sorin, „Cercetările preventive de la Hunedoara. Considerații privind încadrarea culturală și cronologia descoperirilor”, în *AB*, XXIII, 2015, p. 63-87.
- Tomus (Szabo) = TOMUS (SZABO), Diana Elena, GLIGOR, Mihai, DULAMA, Ioana Daniela, RADULESCU, Cristiana, BUCURICA, Ioan Alin, STANESCU, Sorina Geanina, STIRBESCU, Raluca Maria, „Archaeometric analyses on Precucuteni-type pottery from Transylvania (Romania). Case study Alba Iulia – *Lumea Nouă*”, în *Journal of Science and Arts*, 21/1(54), 2021, p. 285-306.
- Ursuțiu, Urák 2019 = URSUȚIU, Adrian, URÁK, Malvinka, „A late Iron Age timber walled construction from the middle Mureș valley”, în *EN*, XXIX, 2019, p. 165-176.
- Ursuțiu et alii 2017 = URSUȚIU, Adrian, COCIȘ, Sorin, STANCIU Ioan, ONOFREI, Cosmin, CRISTEA, Ștefana, URÁK, Malvinka, FERENCZ, Szabolcs, „Iernut, jud. Mureș. Sit II”, în *CCAR. Campania 2016. A LI-a Sesiune națională de rapoarte arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București, 24-27 mai 2017*, Institutul Național al Patrimoniului, p. 184-185.
- Vasiliev et alii 1991 = VASILIEV, Valentin, ALDEA, Ioan Al., CIUGUDEAN, Horia, *Civilizația dacică timpurie în aria intracarpatică a României. Contribuții arheologice: așezarea fortificată de la Teleac*, Cluj-Napoca, 1991, pp. 242.
- Vlassa 1967 = VLASSA, Nicolae, „Unele probleme ale neoliticului Transilvaniei”, în *AMN*, IV, 1967, p. 403-423.
- Vlassa 1970 = VLASSA, Nicolae, „Săpăturile de salvare de la Iernut (jud. Mureș)”, în *Materiale*, IX, 1970, p. 167-176.

Lista abrevierilor

AB = Analele Banatului, Muzeul Banatului, Timișoara

AUA = Annales Universitatis Apulensis, Alba-Iulia.

AMB = Brukenthal Acta Musei, Sibiu.

AMN = Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca.

AMP = Acta Musei Porolissensis, Zalău.

Apulum = Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia.

ATS = Acta Terrae Septemcastrensis, Sibiu.

CCAR = Cronica Cercetărilor arheologice din România.

Dacia N.S. = Dacia. Dacia (Nouvelle Série). Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, Académie Roumaine, Institut d'archéologie « Vasile Pârvan », București.

EN = Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca.

Corviniana = Corviniana. Acta Musei Corvinensis, Hunedoara.

Materiale = Materiale și cercetări arheologice

PA = Patrimonium Apulense, Alba Iulia.

PZ = Praehistorische Zeitschrift.

SCIV = Studii și cercetări de istorie veche, București.

SCIVA = Studii și cercetări de istorie veche și arheologie, București.

StudComSb = Studii și Comunicări. Muzeul Brukenthal, Sibiu.

Terra Sebus = Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis, Sebeș.